

JUSTITSMINISTERIET

Dato: 15. maj 2025
Kontor: Strafferetskontoret
Sagsbeh: Mikkel August von
Buchwald
Sagsnr.: 2024-16488
Dok.: 3559286

UDKAST TIL TALE

Til brug for besvarelsen af samrådsspørgsmål N fra Folketingets Retsudvalg

Samrådsspørgsmål N:

Ministeren bedes redegøre for, om den måde demensramte behandles i retssystemet, hvor en demensramt ved dom kan ende med at blive anbragt på en psykiatrisk afdeling, som ikke nødvendigvis har de fornødne og nødvendige kompetencer og ressourcer til at pleje og behandle demensramte mennesker, og blive pålagt at betale sagsomkostningerne, bekymrer regeringen, og hvad regeringen i givet fald agter at gøre for at afværge sådanne situationer fremover?

Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Karina Lorentzen Dehnhardt (SF).

Svar:

[Dagens samråd]

Tak for ordet og tak for spørgsmålet, som jeg mener sætter fokus på et vigtigt emne.

Som jeg vil komme nærmere ind på om lidt, er jeg enig med spørgeren i, at der er brug for at se på, om det strafferetlige system håndterer demensramte gerningspersoner godt nok.

Jeg vil redegøre for den del af spørgsmålet, der handler om de demensramte personers møde med retssystemet i perioden fra sigtelse til dom, herunder hvilke regler der finder anvendelse.

Herefter vil indenrigs- og sundhedsministeren og dernæst ældreministeren redegøre for den del af spørgsmålet, der vedrører kompetencer og ressourcer til pleje og behandling af dømte personer, der lider af demens.

[Indledning]

Jeg vil gerne starte med at understrege, at det er en forudsætning for et velfungerende retssamfund, at samfundet kan have tillid til, at der sættes ind over for

alvorlig kriminalitet, blandt andet for at forhindre, at der bliver begået ny kriminalitet.

Det gælder i særdeleshed, når der er tale om alvorlig personfarlig kriminalitet som eksempelvis grov vold, voldtægt og vold med døden til følge.

Samtidig er det helt afgørende, at det strafferetlige system er indrettet på en måde, så vi kan håndtere alle typer af gerningspersoner.

Alle mennesker er forskellige. Derfor vil der også være variationer i de udfordringer og behov, som den enkelte person har.

Mennesker, der lider af demens, har nogle helt særlige udfordringer, som vi skal tage højde for i det strafferetlige system.

[Relevant lovgivning på området]

Lovgivningen indeholder en række regler, der kan tages i anvendelse, når demensramte gerningspersoner møder retssystemet.

Når det kommer til varetægtsfængsling af demensramte personer, så er der regler i retsplejeloven, som giver mulighed for at beslutte, at det ikke skal ske i en arrest, men f.eks. på en institution eller i et egnet hjem.

Vi har også regler i straffeloven, der indebærer, at personer med demens i visse tilfælde kan slippe for straf, selv om de er skyldige i at have begået en forbrydelse. Det gælder, hvis de på gerningstidspunktet erklæres utilregnelige på grund af sindssygdom – som i straffelovens forstand også omfatter 'svær demens'.

Denne vurdering baserer sig på en mentalerklæring, som i visse tilfælde bliver forelagt Retslægerådet.

Men i sidste ende vil det være domstolene, der beslutter, om gerningspersonen var utilregnelig på gerningstidspunktet på grund af sin tilstand.

Hvis en gerningsperson med svær demens bliver frifundet for straf, vil der kunne idømmes andre foranstaltninger.

Det samme gælder gerningspersoner, der ikke lider af demens i en sådan grad, at de er straffri.

Det kræver i begge tilfælde, at retten beslutter, at det vil være formålstjenligt for at forhindre yderligere lovovertrædelser.

Det er anklagemyndighedens opgave på baggrund af lægefaglige vurderinger at nedlægge påstand om, at den tiltalte skal idømmes andre foranstaltninger end almindelig straf.

Anklagemyndigheden kan blandt andet nedlægge påstand om dom til anbringelse eller behandling i psykiatrisk afdeling, en institution eller egnet hjem.

Anklagemyndigheden nedlægger dog som det klare udgangspunkt ikke påstand om, at anbringelsen eksempelvis skal ske på en specifik psykiatrisk afdeling eller i en specifik institution.

Ansvar for den konkrete placering er op til kommunerne eller regionerne.

Ud over de allerede nævnte regler er der efter reglerne i straffuldbyrdelesloven i særlige tilfælde også mulighed for helt eller delvist at afsone en ubetinget fængselsstraf på f.eks. et hospital, en psykiatrisk afdeling eller en institution uden for kriminalforsorgen, hvis den dømte har behov for særlig behandling eller pleje.

Det forudsætter dog blandt andet, at der ikke er afgørende hensyn til retshåndhævelsen, der taler imod anbringelse uden for fængsel eller arresthus.

Reglerne indebærer en afvejning af på den ene side hensynet til den enkelte gerningspersons behov og på den anden side hensynet til trygheden i samfundet, herunder at personer, der har begået alvorlig personfarlig kriminalitet, ikke begår ny personfarlig kriminalitet.

[Handlingsspor]

Som jeg startede med at sige, er jeg imidlertid enig med spørgeren i, at der er brug for at se på, om det strafferetlige system håndterer demensramte gerningspersoner godt nok.

Jeg har derfor – som det også fremgår af min besvarelse af 5. maj 2025 af spørgsmål nr. 852 fra Folketingets Retsudvalg – bedt Rigsadvokaten om at igangsætte en dialog med relevante aktører om retningslinjerne for, hvordan demente behandles i møde med retssystemet.

Dialogen kan finde sted i regi af Samarbejdsforummet for Foranstaltningssager, der er et tværsektorielt samarbejde mellem regionernes retspsykiatriske afdelinger, Justitsministeriets Retspsykiatriske Klinik, Danske Regioner, Justitsministeriet, de regionale statsadvokater, politikredsene og Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Jeg vil derudover bede Rigsadvokaten om at indkalde andre relevante aktører, herunder navnlig kommunerne og Retslægerådet.

Jeg vil også bede Rigsadvokaten om forud for dialogen at bede statsadvokaterne foretage en gennemgang af straffesager vedrørende demente, der har modtaget en foranstaltning, for at blive klogere på praksis vedrørende demente.

Udfaldet af drøftelserne vil kunne danne grundlag for overvejelser om, hvorvidt der er behov for at præcisere retningslinjerne for behandlingen af sager om demente i Rigsadvokatmeddelelsen om psykisk afvigende kriminelle.

Rigsadvokatmeddelelsen og juraen løser dog ikke alle problemer. I praksis skal der også være institutioner eller andre steder, som har de rigtige rammer til at håndtere demente, der begår personfarlig kriminalitet.

[Betaling af sagsomkostninger]

Her til sidst vil jeg vende mig mod den del af spørgsmålet, der handler om betaling af sagsomkostninger.

Det grundlæggende princip i Danmark er som bekendt, at personer, som findes skyldige i en straffesag, selv skal betale sagens omkostninger.

Sagsomkostninger består hovedsageligt af salæret til den beskikkede forsvarer.

Jeg mener som udgangspunkt, at der er noget helt rimeligt i, at det er de dømte, der betaler for deres straffesager – og ikke samfundet.

Det handler om ret og pligt. Det handler om hensyn til ofrene. Og det handler om danskernes retsfølelse.

Når det så er sagt, er der i retsplejeloven mulighed for, at domstolene efter en konkret vurdering kan begrænse dømte personers forpligtelse til at erstatte sagens omkostninger.

Retten kan blandt andet begrænse en dømt persons ansvar for omkostningerne, hvis det står i åbenbart misforhold til den dømtes skyld og vilkår. Et eksempel på dette kan være, hvis den dømte på gerningstidspunktet var utilregnelig på grund af sindssygdom eller en tilstand, der må ligestilles hermed.

Der er med andre ord allerede i dag mulighed for, at domstolene kan tage hensyn til en dømt persons psykiske tilstand og begrænse eller helt undgå at pålægge ansvar for sagsomkostningerne ud fra en samlet vurdering af sagen.

[Afrunding]

Vi har som samfund et vigtigt ansvar for at sikre, at vores retssystem er indrettet på en sådan måde, at det er muligt at håndtere alle typer af gerningspersoner.

Jeg vil gerne takke spørgeren for vedvarende at have haft fokus på dette vigtige emne. Vi bliver nødt til at tage hensyn til, at mennesker er forskellige og har forskellige udfordringer og behov.

Tak for ordet.